

DN
4.7.58

FOLKHÖGSKOLAN i enhetsskolans Sverige

NÄR FOLKUNDERVISNINGEN upptogs till skärskådande i den stora skolkommissionen kom också folkhögskolan med. En särskild delegation fick samma år — 1946 — i uppdrag att utreda också folkhögskolans ställning och uppgifter inom skolväsendet. Och sex år senare kom det betänkande om folkhögskolan som efter ytterligare sex år tog form i ett riksdagsbeslut. Till hösten får den de nya stadgar efter vilka den under säkert åtskilliga år skall inrätta sig och sitt arbete.

Vad är det då som har skett? Folkskolan har blivit grundligt ombyggd. Och verkningarna därav är många och sträcker sig vida. Men då det gäller folkhögskolan kan man nu först som sist konstatera att alla instanser gått varligt fram. Man har främst ekonomiskt gett ökat stöd åt folkhögskolan, men aktat sig för att beskära dess frihet. Man har samtidigt — icke utan ängslan — frågat sig om folkhögskolan skulle ha någon uppgift att fylla sedan enhetsskolan fullt genomförs. Det är som om man, från ecklesiastikministern och hans departement till små regionala folkhögskollärarmöten, velat rädda den åt framtiden genom att hävda dess egenart i bildningsverksamheten, genom att varna den för övergång till betygsgivning och genom att öka dess organisatoriska och ekonomiska resurser.

Naturligtvis vore det en farlig hybris att påstå att folkhögskolan överlever alla kriser och systemskiften. Men jag menar att det är alldeles för litet observerat att det aldrig gått eller går att infoga folkhögskolan i raden av andra skolformer. Sådan är den nämligen. Den lever med mer intensitet och mer levande intresse än andra skolformer i samhällets mitt, och ändå har den inte försvurit sig åt att bli dess handgångne tjänare som andra skolformer. Den utbildar inte, den meddelar ingen examen, den har inga färdiga, inga fullständiga kursplaner, dess stadga nöjer sig med att räkna upp några centrala

Det är ingen risk för att folkhögskolan skall bli överflödig i enhetsskolans tidevarv, hävdar i denna artikel Melvin Bergman, rektor för Malmfältens folkhögskola i Åsa. Han ses med några av sina elever till höger på bilden.

"ämnen", som den skall ägna sig åt, men annars är fältet mycket vitt och öppet. Alla folkhögskolor lägger valfritt en mängd ämnen till de "obligatoriska", och inom "ämnet" har läraren rätt att stanna vid de avsnitt som förefaller honom själv viktiga och värda att uppleva. I folkhögskolan bildar man verkligen en stor familj. Lärare och elev är ofta du och bror. Diskussionens vågor går höga. Skämtlynnat sparar inte "hög och låg". Man kan, som en bekant socialläkare uttryckte det, visa en frigörande och läkande "uppkäftighet", och ändå finns det ingen skolform där man har så få disciplinära svårigheter. Varenda lärare i folkhögskolan, i varje bra och riktig folkhögskola, får dagligen uppleva ett glatt, otvunget och okonventionellt kamratskap på

rast och fritid, men när arbetet tar vid, då kommer allvaret, arbetsivern och intensiteten, utan tillsägelse, utan press, utan betygsjäkt, utan varningar, utan allt det som andra skolformer måste tillgripa för att säkerställa sin ordning och nå sitt mål. Folkhögskolan är mitt i samhället, lever ärligt med i dess liv, ger inspiration åt dess ledning och träning åt dess ledare, men den är sin egen totalitet, har sitt eget huvud, och den nekar absolut att vara samhällets handgångna tjänarinna i strikt pedagogiskt och skolorganisatoriskt avseende. Den tillkom en gång som en protest mot den likriktade "svarta" examensskolan, och den är faktiskt en det nordiska skolsamvetets kompensation för mycket av det som också den nordiska skolan gjort

sig skyldig till: dess drill, dess opersonliga hets, dess övertro på bokkunskapen.

Ja, nog har de flesta av folkhögskolans vänner förstått detta. Om folkhögskolans arbetsformer uttryckte sig ecklesiastikdepartementets chef så: "Folkhögskolan har i utformningen av sin verksamhet varit friare än någon annan skolform. Detta har möjliggjort att den fortgående kunnat anpassa sig till de nya krav, som följt av förändringarna i både samhälle och i elevrekrytering, liksom att de skilda folkhögskolorna kunnat tillgodose olika behov."

Detta anser vi vara klart och riktigt uttryckt. Hur klart och riktigt uttryckt det är tror jag inte att representanterna för vår högsta skolläddning riktigt fattat. Både skolkommissionen, ecklesiastikdepartementet, skolöverstyrelsen och statsutskottet varnade tex mot "ett allmänt införande av betygsgivning i folkhögskola". Denna fråga kom att tilldraga sig ett mycket stort intresse. Man varnade helt enkelt för betygsgivning för att slå vakt om folkhögskolans egenart. Den skulle, menade man, förbli en fri och självständig skolform ovan betygssjukt och inträdeskrav.

Där har man emellertid, synes det mig, varit i färd med att glömma folkhögskolans egenart. Dess största styrka ligger kanske i den anpasslighet varom departementschefen talade i det citerade sammanhanget. Betyg är ingen stor fråga för folkhögskolan. Den varken gillar eller ogillar betygsgivning. Den hyser misstro mot det skolsystem som fram-

Idag den 4 Juli 1958

tvningar betygsgivningen, men den kan inte lämna hela den begåvningsreserv i sticket som ber om folkhögskolans hjälp, också när det gäller betyg. Det vore en minst lika farlig dogmatism om folkhögskolan här nekade att göra sitt, som om den nekade att göra annat än detta. Det är ingen ordlek att säga att för den som älskar är ingen hederlig arbetsuppgift för liten eller för stor, för viktig eller för oviktig. När folkhögskolan gjort allt det som samhället väntar att den skall utföra: utbilda ledare för demokratin, lägga grund för ungdomens fortsatta utbildning, möda sig om att bibringa den hut och hyfsning, så har den allt det bästa kvar: kamratskapet, det livsnära mötet med medmänniskan, friheten att också göra annat än "dagens läge kräver". Folkhögskolan kan och är, mitt uppe i effektivt arbete, mitt uppe i plugg och tentamina, ett experimentfält, där man alltid har rätt att fylla igen groparna, att flytta plantorna, att draga vidare.

När nu en ny folkhögskolestadga är färdig att släppas ut, kan en gammal folkhögskoleman, nästan road, konstatera hur man i skolväsendets ledning blivit tvungen att acceptera också omstridda och bekymmersfulla alternativ. Att börja med avstyrkte ecklesiastikdepartementets chef betygsgivning i folkhögskolan. Skolkommissionen hade, icke helt enhälligt, slagit in på samma väg. Även skolöverstyrelsen ville i princip göra det, men menade att specialintyg skulle kunna ges med omdöme om elevens sätt att tillgodogöra sig undervisningen i fyra steg: 1) mindre tillfredsställande, 2) tillfredsställande, 3) mycket tillfredsställande och 4) utmärkt tillfredsställande.

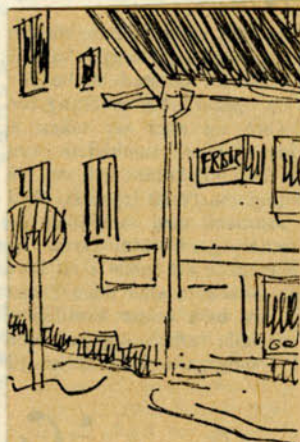
Emellertid kom i riksdagen motionsvägen många förslag om att folkhögskolan skulle få ge betyg. Det nya författningsförslaget avviker också i många punkter från överstyrelsens förslag, bl a fråga om betygsgivning. Det nya stadgeförslaget säger i § 19 att sådant omdöme (om förmågan att tillgodogöra sig undervisningen) "skall avse samtliga läroämnen, varvid lämnas antingen endast ett omdöme avseende undervisningen i dess helhet eller särskilda sammanfattande omdömen avseende undervisningen i den humanistisk-samhällsvetenskapliga ämnesgruppen, den matematisk-naturvetenskapliga ämnesgruppen samt i förekommande fall annan ämnesgrupp som är speciell för skolan". Och omdömena har kommit i närheten av det vi av gammalt varit vana vid: mindre god, god, mycket god och utmärkt. Diskussionen har återförts till folkhögskolans egen verklighet i nuet!

Mycket vore att säga om andra viktiga ting. Folkhögskolan får nu, utom anslag till lärarlöner och elevstipendier, ett allmänt driftsbidrag, som — under förutsättning att landsting och organisationer inte minskar sina anslag i motsvarande omfattning — kommer att bli till god hjälp, inte minst för de oftast ekonomiskt svaga rörelseskolorna. Dessutom får folkhögskolan nu ett — fastän ännu blygsamt — anslag till sina byggnationer.

Nej, det är ingen risk för att folkhögskolan skall bli överflödig

i Enhetsskole-Sverige. En sak man ofta glömmer är att enhetsskolan är en ny bottenskola, vars utbyggnad framtvingats av en ändrad och mer komplicerad social och kulturell situation. Enhetsskolekunskaper kommer helt enkelt inte att räcka till då ungdomarna ställs inför ökade krav. Inte heller enhetsskolemognaden. Enhetsskolans ungdomar lämnar den i en ålder då man ännu saknar mognad för studerandet av sociala, politiska och psykologiska sammanhang av mer invecklad karaktär. Jag tror inte att de nio åren i enhetsskolan kommer att räcka till för inträde i tex sjuksköterskeskolor och socialinstitut, dit folkhögskolans ungdomar så ofta går. Folkhögskolan får fortsätta att hjälpa till. Den är därmed inte något surrogat för andra skolformer. Den är, som den alltid varit, den fina olja som samhällsmaskineriet behöver för att inte gnissla och fara illa. Och samtidigt får den fortsätta att locka till studier och utblickar, verka för personlighetens daning och växt, för stil, för humanitet, för tolerans.

MELVIN BERGMAN

SS-taxa 70. gör trafik i Stor

Ett helt nytt och intressant, s. k. sektortaxa, är som expertgruppen inom för den parlamentariska kommissionen av trafikområdet i respriset differentieras efter olika typer av resor. Taxan har sitt särskilda syfte att förenkla en taxesamordning i Stockholm för 1964 års priser — med för två områden — upp till till obegränsad resa inom timme. Den ursprungliga vid varje omstigning ända föreslås periodkort, som kan användas i innerstaden. Dessa kort men man skall kunna välja mellan ett eller hel månad.

Forts. sid. 20,